

Sygn. akt IV CSK 55/16

POSTANOWIENIE

Dnia 10 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku A. K. B.

przy uczestnictwie J. H. B. S. , Skarbu Państwa Prezydenta Miasta R. i M. P.

o wpis,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 10 listopada 2016 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w R.

z dnia 15 czerwca 2015 r., sygn. akt IV Ca (...),

1. oddała skargę kasacyjną;

**2. zasądza od wnioskodawcy na rzecz Skarbu Państwa -
Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 120 zł (sto
dwadzieścia złotych) tytułem kosztów postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 6 listopada 2014 r. Sąd Rejonowy w R. VI Wydział Ksiąg Wieczystych w sprawie z wniosku A. B. z udziałem J. B. S., Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta R. i M. P. oddalił wniosek o wpis w księdze wieczystej KW nr (...), prowadzonej dla nieruchomości zabudowanej, położonej w R., przy ulicy B., T. oraz [Y]., w dziale IV hipoteki na rzecz wnioskodawcy na kwotę 13 440 593,63 zł tytułem zabezpieczenia wierzytelności określonych we wniosku.

Wnosząc o dokonanie powyższego wpisu wnioskodawca powołał się na art. 1, art. 11 i art. 15¹ dekretu z dnia 6 czerwca 1945 r. o mocy obowiązującej orzeczeń sądowych, wydanych w okresie okupacji niemieckiej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 25, poz. 151 ze zm., dalej: „dekret”). Wskazał, że domaga się przywrócenia wpisu hipotek wpisanych w dawnej Księdze Wieczystej „R. nr hipoteczny (...)” na rzecz B. B., wykreślonych wskutek zajęcia z dniem 10 stycznia 1944 r. - na podstawie przepisów obowiązujących w Generalnym Gubernatorstwie - obciążonej nimi nieruchomości objętej tą księgą wieczystą. W jego ocenie postanowienie o zajęciu nieruchomości oparte zostało na przepisach skierowanych przeciwko Państwu Polskiemu lub jego obywatelom w rozumieniu art. 11 ust. 2 dekretu, tj. rozporządzenia z dnia 15 stycznia 1940 r. o zabezpieczeniu majątku byłego państwa polskiego (niem. *Verordnung über die Sicherstellung des ehemaligen polnischen Staates*), rozporządzenia z dnia 17 sierpnia 1940 r. o traktowaniu majątku polskich obywateli (niem. *Verordnung über die Behandlung von Vermögen der Angehörigen des ehemaligen polnischen Staates*) i zarządzenia z dnia 21 stycznia 1940 r. dotyczącego konfiskaty majątku prywatnego w Generalnym Gubernatorstwie, tzw. ordynacji sekwestracyjnej. Uzasadnia do założenie, że z mocy art. 11 ust. 2 dekretu postanowienie to było nieważne ze skutkiem wynikającym z art. 15¹ ust. 1 dekretu, tj. polegającym na tym, że wpis hipoteczny dokonany na jego podstawie (wykreślenie hipoteki) podlega z urzędu lub na wniosek zainteresowanych wykreśleniu, z jednoczesnym przywróceniem wpisu nieprawnie wykreślonego (wpisu hipoteki).

Swoją legitymację do żądania wpisu hipoteki wnioskodawca wywodził z tego, że wraz z uczestniczką J. B. S. jest spadkobiercą I. J. B., która z mocy testamentu była spadkobierczynią B.B., zmarłego w dniu 28 lutego 1957 r., co zostało

wykazane postanowieniami o stwierdzeniu nabycia spadku załączonymi do wniosku o wpis.

Oddalając postanowieniem z dnia 6 listopada 2014 r. wniosek o wpis Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z przepisem art. 15¹ ust. 1 dekretu w grę wchodzi wykreślenie wpisu hipotecznego z jednoczesnym przywróceniem wpisu nieprawnie wykreślonego. Oznacza to, że przywrócenie wpisu nieprawnie wykreślonego może nastąpić jedynie na skutek uprzedniego wykreślenia innego wpisu i dokonywane jest wyłącznie jednocześnie z tym wykreśleniem. Wnioskodawca nie domaga się zaś wykreślenia wpisu, lecz przywrócenia wpisu wykreślonego, w związku z czym art. 15¹ ust. 1 dekretu nie ma zastosowania.

Od postanowienia z dnia 6 listopada 2014 r. apelację wniósł wnioskodawca. Zarzucił naruszenie art. 244 § 1 w zw. z art. 236 i art. 227, art. 244 § 1, art. 250 § 1, art. 245 w zw. z art. 236 i art. 227 oraz art. 232 zd. 2 w zw. z art. 250 § 2 i art. 227 k.p.c., jak również art. 15¹ dekretu.

Sąd Okręgowy w R. wskazał, że w świetle art. 626⁸ § 2 k.p.c. kognicja sądu wieczystoksięgowego jest ograniczona do badania treści i formy wniosku, dołączonych do wniosku dokumentów oraz treści księgi wieczystej. Postępowanie wieczystoksięgowe nie może służyć do rozstrzygania sporów o prawo. Sąd ocenia w tym postępowaniu jako materiał dowodowy dokumenty dołączone do wniosku, które mogą stanowić podstawę wpisu, i innym materiałem dowodowym posłużyć się nie może, gdyż nie jest uprawniony do przeprowadzania dalszych dowodów. Dołączone w niniejszej sprawie do wniosku płyty z fotografiami cyfrowymi jednostek z zespołu Hipoteka miasta R., sygn. arch. (...), (...), sporządzone przez Archiwum Państwowe w R. oraz wydruki części dokumentów tam zgromadzonych nie dawały podstaw do uwzględnienia wniosku.

Wbrew stanowisku wnioskodawcy ograniczonej kognicji sądu w postępowaniu wieczystoksięgowym nie wyłącza art. 15¹ ust. 3 dekretu, w myśl którego wnioski o wykreślenie wpisów i przywrócenie wpisów dawniejszych nie podlegają żadnym wymogom co do formy.

Przedstawione we wniosku o wpis okoliczności powstania hipotek na rzecz B.B.B. na nieruchomości objętej dawną księgą wieczystą, zdaniem Sądu

Okręgowego, nie stanowiły podstawy do uwzględnienia wniosku. Sąd - opierając się na analizie księgi wieczystej KW nr (...) i złożonych do niej dokumentów - uznał, że nie wykazano tożsamości między nieruchomością, dla której obecnie prowadzona jest księga wieczysta KW nr (...), a nieruchomością, dla której była prowadzona dawna księga wieczysta o numerze hipotecznym [x].

Sąd Okręgowy podzielił też pogląd Sądu pierwszej instancji co do wykładni art. 15¹ ust. 1 dekretu w zakresie wykreślenia wpisów hipotecznych z jednoczesnym przywróceniem wpisów nieprawnie wykreślonych i podkreślił, że wnioskodawca nie wskazał, jakie wpisy należałoby wykreślić, aby przywrócić wpis, którego się domaga.

Postanowieniem z dnia 15 czerwca 2015 r. Sąd Okręgowy oddalił w związku z tym apelację wnioskodawcy od postanowienia z dnia 6 listopada 2014 r.

Wnioskodawca zaskarżył w całości postanowienie z dnia 15 czerwca 2015 r. W skardze kasacyjnej zarzucił w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) naruszenie art. 15¹ dekretu, a w ramach drugiej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) - naruszenie art. 626⁸ § 2, art. 244 § 1, art. 250 § 1 i 2, art. 308 § 1 w zw. z art. 236 i art. 227 w zw. z art. 13 § 2, art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 13 § 2 oraz art. 626⁸ § 2 k.p.c. Na tych podstawach wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz o przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy, zważył, co następuje:

Naruszenie art. 626⁸ § 2 k.p.c. miało - zdaniem skarżącego - polegać na tym, że Sądy pierwszej i drugiej instancji przeprowadziły postępowanie na podstawie przepisów o postępowaniu wieczystoksięgowym, podczas gdy sprawy, których dotyczy art. 15¹ dekretu, powinny być prowadzone - z uwzględnieniem tego przepisu - wyłącznie na podstawie ogólnych przepisów o postępowaniu nieprocesowym (art. 506-525 k.p.c.) i - w myśl odesłania wynikającego z art. 13 § 2 k.p.c. - odpowiednio stosowanych przepisów o procesie, tj. bez stosowania przepisów o postępowaniu wieczystoksięgowym. W sprawie miało to znaczenie, gdyż stosowanie przepisów o postępowaniu wieczystoksięgowym pociągnęło za sobą stosowanie art. 626⁸ § 2 k.p.c., który wyznacza ramy kognicji sądu w tym

postępowaniu. Wiąże się z tym drugi zarzut kasacyjny naruszenia art. 244 § 1, art. 250 § 1 i 2, art. 308 § 1 w zw. z art. 236 i art. 227 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Skarżący utrzymuje, że skoro w przedmiotowym postępowaniu nie mają zastosowania przepisy o postępowaniu wieczystoksięgowym, to Sądy pierwszej i drugiej instancji naruszyły wymienione przepisy nieprowadząc postępowania dowodowego obejmującego inne źródła dowodowe niż wskazane w art. 626⁸ § 2 k.p.c., w tym przede wszystkim odmawiając przeprowadzenia dowodu z załączonych do wniosku fotokopii księgi wieczystej o numerze hipotecznym [x].

Według art. 15¹ ust. 1 dekretu, wpisy hipoteczne i rejestrowe, wniesione na podstawie orzeczeń nieważnych z mocy przepisów dekretu, podlegają z urzędu lub na wniosek osób zainteresowanych wykreśleniu, z jednoczesnym przywróceniem wpisów nieprawnie wykreślonych. W sytuacji, w której zainteresowana osoba wnosi, powołując się na przepisy dekretu, o dokonanie wykreślenia i przywrócenia wpisu nieprawnie wykreślonego, składa ona wniosek o dokonanie odpowiednich wpisów do księgi wieczystej. Wszczyna zatem w ten sposób postępowanie wieczystoksięgowe, które - w zakresie nieuregulowanym w art. 15¹ dekretu - podlega przede wszystkim przepisom regulującym to postępowanie (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16/21 października 1948, C. Prez. 476/48, Zb. Orz. 1948, nr III, poz. 62), tj. obecnie przepisom art. 626¹ i nast. k.p.c. Zastosowanie ma wtedy zatem również art. 626⁸ § 2 k.p.c., jak również art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 790 ze zm., dalej: „u.k.w.h.”). Przepis art. 15¹ dekretu wprowadza bowiem jedynie odstępstwo od reguł ogólnych w zakresie formy wniosku (ust. 3) oraz opłaty sądowej od wniosku (ust. 4; por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 1949 r., C. 8/49, Przegląd Notarialny 1949, nr IX-X, s. 355).

Nie oznacza to jednak, że osoba, która powołuje się na przepisy dekretu, ale nie może dokumentami w odpowiedniej formie wykazać zasadności wniosku, nie ma możliwości dochodzenia swoich praw. Przepis art. 15¹ dekretu nie wyklucza bowiem możliwości wniesienia w tym celu powództwa (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 27 września (11 października) 1946 r., C. I. 194/46, Zb. Orz. 1947, nr II, poz. 45, oraz z dnia 15 grudnia 1948 r., To. C. 220/48, niepubl.),

którym obecnie jest powództwo o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym (art. 10 ust. 1 u.k.w.h.).

Dodać również należy, że w razie, gdy dawna księga wieczysta znajduje się w archiwum państwowym, zainteresowane podmioty mogą otrzymywać uwierzytelnione odpisy, wypisy, wyciągi z tej księgi, jak również zaświadczenia na jej podstawie (por. art. 28 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym, jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 1506, dalej: „u.n.z.a.”).

Zarzuty naruszenia art. 626⁸ § 2, art. 244 § 1, art. 250 § 1 i 2, art. 308 § 1 w zw. z art. 236 i art. 227 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. są więc bezzasadne.

Według skarżącego naruszenie art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 13 § 2 miało polegać na tym, że Sądy pierwszej i drugiej instancji nie uzasadniły poglądu, iż przepis art. 15¹ dekretu nie wyłącza zasady ograniczonej kognicji sądu wieczystoksięgowego. Zarzut ten jest nietrafny, gdyż Sąd drugiej instancji wskazał, że art. 15¹ ust. 3 dekretu, stanowiący, iż wnioski o wykreślenie wpisów hipotecznych i przywrócenie wpisów nieprawnie wykreślonych nie podlegają żadnym wymogom co do formy, nie jest wystarczającą podstawą do wyłączenia stosowania ograniczonej kognicji sądu w postępowaniu wieczystoksięgowym. Sąd drugiej instancji powołał się więc wprost na ograniczony zakres regulacji art. 15¹ ust. 3 dekretu. Przedstawił tym samym argument, na którym oparł swoje rozumowanie.

Naruszenia art. 626⁸ § 2 k.p.c. skarżący dopatruje się również w tym, że Sąd drugiej instancji nie zbadał treści księgi wieczystej KW nr (...), skoro, przyjmując pogląd o braku tożsamości między nieruchomością, dla której obecnie prowadzona jest księga wieczysta KW nr (...), a nieruchomością, dla której była prowadzona dawna księga wieczysta o numerze hipotecznym [x], nie dostrzegł w dziale II, w części wnioski i podstawy wpisów w księdze wieczystej, w podrubryce 2 wzmianki, iż do księgi wieczystej KW nr (...) przepisano prawo własności figurujące w działach II Ksiąg wieczystych „R. nr hip. (...)”. W istocie Sąd drugiej instancji tej wzmianki nie uwzględnił, jednak to uchybienie nie może być podstawą uwzględnienia skargi kasacyjnej choćby z tego powodu, że i tak

załączone do wniosku fotokopie księgi wieczystej o numerze hipotecznym 641, niemające postaci określonej w art. 28 ust. 1 pkt 4 u.n.z.a., w świetle art. 31 ust. 1 u.k.w.h. w zw. z art. 626⁸ § 2 k.p.c. nie mogłyby stanowić podstawy wpisu żadanego przez wnioskodawcę.

Skarżący wskazuje wreszcie, że naruszenie art. 15¹ dekretu polega na tym, iż Sądy pierwszej i drugiej instancji, opierając się na literalnym brzmieniu art. 15¹ ust. 1 dekretu, błędnie przyjęły, że możliwe jest tylko wykreślenie wpisu hipotecznego, gdy jednocześnie przywraca się wpis nieprawnie wykreślony, podczas gdy wnioskodawca domaga się tylko przywrócenia wpisu nieprawnie wykreślonego. Zgodzić się należy ze skarżącym, że literalne odczytywanie art. 15¹ ust. 1 dekretu mogłoby prowadzić do tego, że nie obejmowałby on sytuacji, w której wpis został jedynie usunięty na podstawie orzeczenia nieważnego z mocy dekretu bez wprowadzania w jego miejsce innego wpisu, oraz sytuacji, w której wpis został tylko dokonany na podstawie takiego orzeczenia bez wykreślenia wpisu dotychczasowego. Oznaczałoby to, że ochrona na podstawie art. 15¹ ust. 1 dekretu byłaby niepełna. Należy więc przyjąć, że przepis art. 15¹ ust. 1 dekretu jest również podstawą do samego tylko przywrócenia wpisu, który został nieprawnie wykreślony, jak również samego tylko wykreślenia wpisu, który został nieprawnie dokonany (por. także uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16/21 października 1948 r., C. Prez. 476/48, Zb. Orz. 1948, nr III, poz. 62). Niemniej również to naruszenie art. 15¹ ust. 1 dekretu nie mogło być podstawą uwzględnienia skargi kasacyjnej, skoro w świetle art. 31 ust. 1 u.k.w.h. w zw. z art. 626⁸ § 2 k.p.c. żądany przez wnioskodawcę wpis hipoteki nie mógł być dokonany w oparciu o załączone do wniosku fotokopie księgi wieczystej o numerze hipotecznym [x], niemające postaci określonej w art. 28 ust. 1 pkt 4 u.n.z.a.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2, art. 520 § 3, art. 98 § 3 w zw. z art. 99 oraz art. 108 § 1 w zw. z art. 391 § 1, art. 398²¹ i art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

